

1897-1909 faj
68-1909 valles

VI. Az 1920. évi népszámlálás eredményei.

A román kormányzat 1920 őszén elhatározta, hogy a Magyarországtól Romániához csatolt részekben népszámlálást tartat. Amde ennek a népszámlálásnak lefolytatását nem a bukaresti hivatásos szervre bízta, hanem e célból Kolozsváron külön statisztikai hivatalt állított fel, amelynek vezetői C. Martinovici és N. Istrati lettek.

A népszámlálás eredményeit az említettek „Dictionarul Transilvaniei, Banatului si celoralte tinuturi alipite” címen saját nevük alatt megjelenített műben tették közzé és így már ebből is kitűnik, hogy a bukaresti statisztikai hivatal nem ismeri el saját munkájának és tudunkkal ennek adatait közleményeiben fel sem használja.

Mégis, ez a népszámlálás hivatalos jellegű volt és ennek eredményei kellő magyarázatokkal felhasználhatók a bánási állapotok megvilágítására.

Hgy ez a népszámlálás hivatalos jellegű és ennek különösen a zsidóságra vonatkozólag milyen célzata volt, azt legjobban az a végrehajtási utasítás jellemzi, amelyet Kolozsvár város prefektusa adott ki és amely a következőleg hangzott:

„Mi, Kolozs vármegye és Kolozsvár város prefektusa, tekintettel a helybeli államtitkár úr 1920. évi 362/442. sz. alatt kelt s a lakosság statisztikája sürgős és pontos összeállítására vonatkozó rendeletére, a következőket rendeljük el:

1. Kolozs vármegye törvényhatósága összes községeiben, valamint Kolozsvár városában 1920. december első napján megkezdődik a népszámlálás.

2. A statisztikai adatok összegyűjtésére szervezett helyi bizottságok tagjai eme megbízatásuk gyakorlása folyamán közhivatali szervek gyanánt működnek, ennél fogva a velük szemben való ellenszegülés büntetett képez és a büntető-törvény 163—170. §§-ai értelmében fog büntetés alá esni.

3. A statisztikai adatokra vonatkozólag a helyi bizottságtól összeállított kimutatások: közokiratok, az azokban bejegyzett hamis adatok pedig közokirat hamisításnak minősítetnek és a büntető-törvény 391—407. §§-ai szerint büntetettnek.

4. Aki tudva hamis vagy valótlan adatokat vall be, vagy a kért adatok bevallását megtagadja, az 1897. évi XXXV. t.-c. 13. §-a szerint 1000 lejig terjedhető pénzbírsággal fog büntetettetni.

5. Tudomásunkra jutott, hogy különösen a zsidók nemzetiségi kérdésében izgatás folyik, amely a multban hamisan és mesterségesen csak mint hitfelekezet vétetett figyelembe. Szem előtt tartva azonban, hogy a békeszerződés és az állam-

titkár úr fent említett rendelete szerint a zsidók nemzetiségi kisebbséget alkotnak, valamennyi Mózes vallásúnak (orthodox, neolog stb.) zsidó nemzetiségűnek kell jelentkeznie, nehogy a jelen rendelet 3. és 4. pontjaiban megírt büntetések alá essék.

6. A helyi bizottságok figyelme különösen felhivatik az 1897. évi XXXV. t.-c. 15. §-ában foglalt rendelkezésekre, szoros alkalmazkodás végett.

7. Kötelességévé tétetik valamennyi közigazgatási és állami szervezetnek, hogy bármely tudomásukra jövő ellenszegülésről haladéktalanul tegyék meg jelentésüket akár írásban, akár szóval.

8. A szükséges nyomtatványokat a prefektúra a kijelölt határidőre ki fogja osztani.

Kolozsvár, 1920. november 21. Dr. Metes s. k. prefektus.⁴

E népszámlálás legnagyobb hibája, hogy az összeírások nem mindenütt házról-házra történtek a meghatározott napon, hanem gyakran az összeíró közegek az 1910. évi magyar népszámlálás adatainak átvételével és ezeknek önkéntes megváltoztatásával készítették el a kimutatásokat.

Ezt sok jelenség igazolja. Így például, hogy az összeírás 1920-ban pontosan ugyanannyi lakóházat tüntet fel, mint amennyit 1910-ben a magyar statisztika feltüntetett. Sok esetben a lakosság nemzetiségére egyszerűen vallásából következtek és így megtörtént például az alsófehérmegyei Borbánd község esetében az is, hogy itt — mivel a magyar statisztika 427 római katolikust, 18 reformátust és 1 unitáriust talált, — a Dictionarul 434 magyart írt össze, holott a magyar statisztika csak 94-et, mert e községben a római katolikusok nagyrésze román anyanyelvű. Máshol azonban és ez áll a Bánságra is, igen gyakran az egyesek vallása és neve szerint az illetőkre olyan nemzetiséget kényszerítettek, amelyhez az illető saját bevallása szerint nem tartozott.

Ezek előrebocsátása után álljanak itt a Bánságra, vagyis Temes-Torontál és Krassó-Szörény vármegyének Romániához átesatolt részeire vonatkozólag a Dictionarulban talált nyers számok, járások szerint, ezeket összehasonlítva az 1910. évi magyar népszámlálás adataival.¹

¹ Minden egyes községre vonatkozólag az összehasonlítás, egyben a „Dictionarul“ bírálata feltalálható: Dr. Jakabffy Elemér „Erdély Statisztikája“ című művében. (Kiadja a „Magyar Kisebbség“ nemzetpolitikai szemle. Lugos, 1923.)

Temes-Torontál vármegye.

Járás	Összes lakosság		magyarok		románok		németek		zsidók
	1910	1920	1910	1920	1910	1920	1910	1920	1920
Buziási	35.762	32.615	6.277	4.851	22.820	21.108	5.654	5.775	158
Csáki	30.479	28.032	2.949	2.338	17.376	16.205	8.992	8.889	95
Dettai	37.829	33.664	7.220	5.039	13.096	12.467	112.807	11.846	184
Központi	46.372	46.764	6.092	6.274	16.109	15.195	22.635	23.855	93
Lippai	34.833	31.391	2.703	1.563	21.215	19.144	10.646	10.276	369
Módosi	42.361	39.537	8.281	7.105	10.292	9.523	13.060	12.824	135
N.-sztmiklósi	51.143	48.945	6.422	3.919	14.000	14.275	20.849	21.395	542
Perjámosi	49.567	48.116	2.740	1.704	10.760	11.612	29.851	30.091	123
T.-Rékási	38.137	33.699	5.505	4.249	20.414	18.094	7.049	6.566	133
Új-aradi	34.117	32.555	3.071	2.252	9.289	8.708	19.319	19.221	96
Vingai	31.900	31.745	4.300	3.885	9.742	10.054	11.197	11.362	58
Temesvár tv.	72.555	82.689	28.552	26.185	7.566	15.892	31.644	29.188	8.296
Összesen:	505.055	489.752	84.112	69.364	172.749	172.277	193.703	191.288	10.282

Krassó-Szörény vármegye.

Begai	23.825	21.443	5.626	4.948	16.897	15.663	962	730	33
Boksáni	36.458	33.901	2.643	1.752	27.747	27.730	4.189	2.972	66
Bozovicsi	29.795	27.276	350	37	27.521	26.089	396	165	13
Facsádi	24.895	22.786	3.979	3.032	19.932	18.981	724	557	171
Jámi	33.367	30.885	257	47	31.436	30.115	592	329	21
Karánsebesi	35.802	32.349	898	166	30.755	29.988	3.069	1.945	57
Lugosi	21.084	18.128	777	160	16.037	13.802	3.378	3.211	15
Marosi	20.807	19.012	749	346	19.700	18.511	151	66	56
Oravicai	47.718	39.904	2.012	683	30.675	26.250	12.544	11.742	214
Orsovai	28.237	25.475	2.629	821	19.420	18.900	2.884	2.719	202
Resicai	49.934	46.327	3.031	1.416	25.583	24.307	11.819	12.727	454
Temesi	25.915	24.412	1.193	641	19.242	18.102	2.864	2.575	96
Teregovai	33.182	30.887	436	125	29.461	27.564	3.032	2.870	14
Újmoldovai	28.195	26.757	604	186	13.228	13.165	753	362	21
Lugos rtv.	19.818	20.036	6.875	4.235	6.237	7.621	6.151	5.983	1.774
Karáns. rtv.	7.999	7.619	1.413	377	3.916	4.282	2.419	2.365	460
Összesen:	467.031	427.197	33.472	18.972	337.777	321.070	55.927	51.324	3.667

A fenti adatok szerint, amíg a Bánságból Romániához csatolt egész területen az 1910. évi magyar népszámlálás a 972.086 lakosból 117.584-et írt össze magyarnak, addig az 1920. évi román, az itt talált 916.949 lakosból már csak 88.336-ot állapított meg magyarnak. A különbséget tehát 29.248 lélek.

Ha e hiány okait kutatjuk, mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a román összeírás a zsidókat külön nemzetként írva össze, kétségtelen, hogy a Bánság területén a magyar népszámlálás szerint kimutatott 15.570 zsidó vallásúnak, illetőleg a román népszámlálás szerint kimutatott 13.949 zsidó nemzetűnek igen jelentékeny része az, amely a magyar népszámlálás szerint a magyar anyanyelvűek közé került. Ha ezek számát mintegy tízezerre tesszük, úgy már nem is húszezer az

a hiány, amelynek hová tűnésének még magyarázatát kell adnunk.

Kétségtelen, hogy miként a Bánság egész lakossága az 1910—1920. évek alatt a világháború következtében mintegy 5%-kal fogyott, ez a jelenség a magyaroknál is jelentkezett, ezenkívül a repatriálások apasztották lényegesen az itt élő magyarságot. A hiány egy szintén figyelemreméltó oka, hogy az összeírás idején már javában folyt a névelemzés és a hatósági közegek már ekkor is sokszor akarata ellenére — németnek, illetve szerbnek írták össze azokat, akiknek ilyen hangzású nevük volt.

De bizonyos, hogy a nagy átalakulás következtében már az első időkben is többen saját akaratukból és meggyőződésből léptek ki a magyar népközösségből, magukat románoknak, németeknek, zsidóknak, illetőleg szerbeknek iratva.²

Hogy a magyarság fogyását nem propagatív erejének csökkenése okozta, ezt majd az 1930. évi népszámlálás eredményeinek ismertetése kapcsán igazoljuk.

² Jellemző képet nyerhetünk, ha például Temesvár tjv-ra vonatkozólag összehasonlítjuk az 1910. évi magyar népszámlálás adatait az 1918 december 21-én (tehát már a szerb megszállás alatt) a város által lefolytatott és az 1920 december 1-én megtartott román népszámlálás adataival. Ezek szerint:

Év	1910	1918	1920
Összlakosság:	72.555	75.332	82.689
Magyarok:	28.552	41.981	26.185
Románok:	7.566	6.053	15.892
Németek:	31.644	20.342	29.188
Zsidók:	—	2.175	8.296
Egyebek:	4.793	4.781	3.128